

Viron vanhimman kirjallisuuden historiaa

HERBERT SALU *Eesti vanem kirjandus*. Iseseisvuslaste kirjavara 8. Kirjastus »Tõrvik». Vadstena 1953. 87 siv.

Esiteltävänä oleva Viron vanhinta kirjallisuutta käsittelevä yleistajuinen esitys on uusi esimerkki Ruotsissa asuvien virolaisten keskuudessa vallitse-

vasta vilkkaasta ja elävästä kansallisen kulttuurin ja kansallisten tieteiden harrastuksesta. Juuri näillä aloilla Viron tiede maan lyhyen itse-

näisyyden aikana saavutti hämmästyttävän nopeasti erinomaisen korkean tason. Ihmeteltävän elinvoimaisena ja kauniita tuloksia tuottaen on kansallisen tutkimuksen harrastus monista vaikeuksista huolimatta jatkunut myös ulkomailla. Menneisyyteen syventyminen, oman kulttuurin juurien selvittäminen, on epäilemättä antanut voimaa nykyhetken koettelemuksista selviytymiseen.

Herbert Salun teos jakaantuu 12 lukuun, joista ensimmäisessä käsitellään ajanjaksoa 1200—1600 ja toisessa kirkollista kirjallisuutta 1600—1649. Sitten ovat oman lukunsa saaneet häälaulut (1637—1656), runomittainen virsikirja (1656), Riian kustantamon julkaisema kirjallisuus (1683—1695), oikeinkirjoituksen uudistaminen (1684—1693), kouluoppikirjat (1641—1695), virsirunouden kehitys (1685—1694), tilapäisrunous Ruotsin ajan jälkipuoliskolla (1641—1708), Raamatun kääntäminen (1639—1739) ja kertomakirjallisuuden alkeet (1732). Viimeisessä luvussa käsitellään hernhutilaisliikkeen toimesta julkaistua kirjallisuutta (1736—1747). Teos päättyy siis suunnilleen samaan ajankohtaan kuin esim. Saaresten ja Cederbergin toimittama *Valik eesti kirjakeele vanemaid mälestisi*, jonka viimeiset tekstit ovat Raamatun käännöksestä v:lta 1739.

Esitys tekee kauttaaltaan asian tuntevan vaikutuksen. Tekijä on aikaisemminkin liikkunut tutkijana viron vanhan kirjallisuuden alalla, niin että hänen ei ole suinkaan ollut pakko rajoittaa vain yleisesti tunnettujen tosiasioiden toistamiseen, vaan hän voi tarjota myös omiin tutkimuksiin perustuvia lisä. Virittäjän lukijat esim. ovat jo voineet tutustua hänen mielenkiintoiseen artikkeliinsa »Romaniline Hornung» (Vir. 1949, s. 107—), jossa vakuuttavasti osoitettiin, että

yleisesti vallinnut käsitys, jonka mukaan Johannes Hornung oli viron kirjakielen suuri uudistaja, ei pidä paikkaansa. Samansuuntaisia huomautuksia oli jo aikaisemmin esittänyt Gustav Suits (ks. Eesti kirjandusajalugu tekstides s. 138). Salun yksityiskohtaisesti perusteleva käsitys nojautuu mm. eräisiin Ruotsin kirjastoissa tehtyihin, tähän asti kadonneiksi luultujen teosten löytöihin, joiden tekemisessä Salu itse on ollut osallisena. Edelleen Salu on saanut selville, että Viron kirjallisuuden historiassa tähän asti Johannes Tansinsina esiintynyt häälaulun (ks. Saareste-Cederberg ss. 61—62) tekijä onkin todellisuudessa ollut v. 1646 kuollut maisteri Johannes Taustius. Ensimmäisenä on tekijä tässä teoksessaan käsitellyt myös kouluissa käytetyjä oppikirjoja, joiden varsinainen kirjallinen merkitys tietysti oli vähäinen, mutta jotka olivat ensimmäisiä nimenomaan vironkielistä väestöä varten tarkoitettuja teoksia.

Lukijaa, joka tarkastelee teosta kielentutkijan silmin, häiritsee jonkin verran se, että julkaistuihin tekstinäytteihin on jäänyt useita painovirheitä. Niinpä ss. 12—13 julkaisusta Wanradt-Koellin tekstin näytteestä on kolmannen ja neljännen rivin väliltä poissa viisi sanaa: *kaes/medy lehasen kuryan tachtman*. Ss. 17—18 julkaistussa Müllerin saarnojen katkelmassa on runsaasti sellaisiakin epätarkkuuksia, jotka eivät ole voineet johtua painatusteknisistä vaikeuksista (vrt. vastaavaa kohtaa Reimanin julkaisussa VEGEG 15 s. 220—221; oletan että siinä julkaistu teksti on virheetön). Useita virheitä on edelleen esim. s. 61 julkaistussa häälaulun katkelmassa (vrt. Suits-Lepik Eesti kirjandusajalugu tekstides ss. 44—45). Useimpia lukijoita tällaiset epätarkkuudet eivät luultavasti

kuitenkaan häiritse, ja niiden jääminen tekstiin saattaa johtua siitä, että tekijällä ei ole oikoluvun aikana ollut tarpeellisia lähteitä käytettävissään.

Synnyinmaansa ulkopuolella asu-

ville virolaisille tämä Herbert Salun teos on tietysti aivan erityisen tervetullut ja hyödyllinen. Mutta sitä voi suositella myöskin suomalaisille, joille veljeskansan kulttuuri ja kohtalot ovat läheisiä.

LAURI POSTI